

Asia: VN/8308/2021

Puolustusministeriön lausuntopyyntö; Asevelvollisuuslain ja naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskevan sääntelyn uudistaminen; Työryhmän mietintö

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi asevelvollisuuslain muuttamisesta

Lausunnot koskien esitystä asevelvollisuuslain muuttamisesta

-

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta

Lausunnot koskien esitystä laiksi naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta, jolla korvattaisiin voimassa oleva laki. Esityksen mukaan naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskeva sääntely ei tällä hetkellä vastaa kaikilta osin perustuslain vaatimuksia.

Kuten esityksessä on todettu, naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskeva laki on tullut voimaan ennen perusoikeusuudistusta. Perustuslain osalta esityksessä viitataan perustuslain 6 §:n 2 momentin syrjäntäkieltoon, 21 §:n 1 momentin oikeusturvasäännökseen sekä 80 §:n 1 momentin säännökseen yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien lailla säätämisestä.

Esityksessä on pidetty nykytilannetta ongelmallisena erityisesti perustuslain 80 §:n säännöksen valossa, sillä naisten vapaaehtoisen asepalveluksen yksilön oikeuksia ja velvollisuuksia koskevia säännöksiä on asetus- ja määräystasolla, ei laissa. Valtioneuvoston asetuksella ja puolustusministeriön määräyksellä säädetään esimerkiksi raskauden vaikutuksesta asepalvelukseen määräämiseen, ja asepalveluksen suorittamiseen on säännöksiä puolustusministeriön määräyksessä. Lisäksi puolustusministeriön määräyksessä säädetään erityisestä varusrahasta, jolla korvataan vapaaehtoista asepalvelusta suorittavalle naiselle sellainen välttämätön henkilökohtainen varustus, jota Puolustusvoimat ei tarjoa asepalvelusta suorittaville.

Esityksessä ehdotetaan nostettavaksi alemman tasoista säädöksistä lain tasolle valintatilaisuutta, varusrahaa sekä raskauden vaikutuksia palvelus-valintoihin ja palvelukseen koskevat säännökset.

Tasa-arvovaltuutettu kannattaa ehdotettuja säädöstason muutoksia. Perustuslain 80 §:n ohella tasa-arvovaltuutettu haluaa kiinnittää tältä osin huomiota sukupuolten tasa-arvoon liittyvään sääntelyyn. Tasa-arvovaltuutettu totesi myös asevelvollisuuskomitealle antamassaan lausunnossa, että on hyvä pohtia, milloin sukupuolierityiset järjestelyt ovat tarpeellisia ja millä tasolla näistä järjestelyistä tulisi säätää.

Ihmisten erilainen kohtelu sukupuolen perusteella ei ole kategorisesti kielletty eikä sukupuolten tasa-arvo edellytä, että naisia ja miehiä kohdellaan kaikissa tilanteissa samalla tavalla. Toisaalta nykyisin perinteisiin stereotyyppisiin sukupuolirooleihin perustuvia erontekoa halutaan määrätietoisesti vähentää ja esimerkiksi lainsäädännössä on pyritty mahdollisimman sukupuolineutraaliin kieleen. Nykyisin syrjinnävastainen lainsäädäntö, mukaan lukien Euroopan unionin oikeus ja kansainväliset ihmisoikeusveloitteet, asettaakin tiettyjä vaatimuksia niille tilanteille, joissa miehiä ja naisia kohdellaan eri tavalla. Lainsäätäjällä on kuitenkin enemmän harkintavaltaa kuin lainsoveltajalla sen suhteen, milloin ihmisiä voi erotella sukupuolen perusteella.

Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaista yleistä yhdenvertaisuusperiaatetta täydentää perustuslain 6 §:n 2 momentin syrjintäkielto, jonka mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää syytä asettaa eri asemaan muun muassa sukupuolen perusteella. Lisäksi perustuslain 6 §:n 4 momentin mukaisesti sukupuolten tasa-arvoa edistetään yhteiskunnallisessa toiminnassa ja työelämässä. Perustuslain säännös ei viittaa mihinkään yksittäiseen lakiin, vaan sisältää yleisen lainsäätäjään kohdistuvan veloitteen lainsäädännön kehittämiseksi. (HE 309/1993, s. 45-46) Naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annettu laki (tasa-arvolaki, 609/1986) on tavoitteiltaan samansuuntainen perustuslain säännöksen kanssa.

Hallituksen esityksen luonnostekstissä on todettu, että koska eduskunnan perustuslakivaliokunta ei ole aiemmin käsitellyt naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskevaa lainsäädäntöä, hallitus pitäisi suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi asiasta nyt lausunnon. Myös tasa-arvovaltuutettu kannattaa sitä, että perustuslakivaliokunta arvioisi naisten vapaaehtoisen asepalveluksen sääntelyä niin yksilön oikeuksien kuin sukupuoleen perustuvan syrjinnän kiellon kannalta.

Asetusluonnos: valtioneuvoston asetus naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta

Lausunnot koskien asetuseruonnosta

-

Asetuseruonnos: puolustusministeriön asetus varuserahasta

Lausunnot koskien asetuseruonnosta

-

Muut mahdolliset kommentit

Muut mahdolliset kommentit

Tasa-arvovaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton viranomainen, jonka tehtävänä on valvoa tasa-arvolain noudattamista. Tämän lisäksi tasa-arvovaltuutetun tehtäviin kuuluu mm. aloittein, neuvoin ja ohjein edistää tasa-arvolain tarkoituksen toteutumista sekä seurata tasa-arvon toteutumista yhteiskunnan eri aloilla. Tässä lausunnossa tasa-arvovaltuutettu on käsitellyt luonnosta hallituksen esityksestä uudeksi laiksi naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta toimivaltansa mukaan tasa-arvolain ja yleisemmin sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta.

Tasa-arvovaltuutettuun otetaan säännöllisesti yhteyttä varusmiespalvelukseen ja siihen liittyvään naisten ja miesten erilaiseen kohteluun liittyen. Yhteydenotot ovat koskeneet mm. varusrahaa, varusteita ja ulkoasua. Toimivaltansa puitteissa tasa-arvovaltuutettu neuvoo ja antaa ohjeita ja arvioi käytäntöjä tasa-arvolain näkökulmasta. Tasa-arvovaltuutetun kannanotot ovat koskeneet mm. sitä, ettei henkilö asevelvollisuuden suorittamisen vuoksi saa joutua ilman hyväksyttävää syytä muissa yhteyksissä, kuten työnhaussa, epäedullisempaan asemaan.

Tasa-arvolain 9 §:n 2 kohdan mukaan sukupuoleen perustuvana syrjintänä ei ole pidettävä asevelvollisuuden säätämistä ainoastaan miehille. Tasa-arvovaltuutettu ei ole mm. tästä syystä arvioinut nykyistä maanpuolustuksellista perusratkaisua – miehiä koskevaa asevelvollisuutta ja sitä täydentävää naisten vapaaehtoista asepalvelusta – tasa-arvolain syrjintäkieltojen näkökulmasta eikä ole ottanut kantaa siihen, miten maanpuolustus tulee järjestää. Sekä asevelvollisuuslaki että naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annettu laki ovat säädöksinä samantasoisia kuin tasa-arvolaki. Tasa-arvovaltuutettu on kuitenkin katsonut, että mikäli asevelvollisuusjärjestelmää uudistetaan, on tarpeen pitää mukana myös sukupuolinäkökulma.

Maarianvaara Jukka
Tasa-arvovaltuutettu

Rantala Marjo
Tasa-arvovaltuutettu